

РОЗДІЛ 10

СУДОУСТРІЙ; ПРОКУРАТУРА ТА АДВОКАТУРА

УДК 347.965.6

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-4/140>

ПІДСТАВИ ПРИТЯГНЕННЯ АДВОКАТА ДО ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ: ДЕОНТОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

GROUNDS FOR BRINGING A LAWYER TO DISCIPLINARY RESPONSIBILITY: DEONTOLOGICAL ASPECT

Власенко М.В., студентка V курсу факультету адвокатури
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Приблуда П.М., студент V курсу факультету адвокатури
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

На основі досліджень науковців і теоретиків права, а також аналізуючи актуальне законодавство та судову практику, у статті роз'яснено підстави притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності в контексті порушення стандартів професійної діяльності адвоката. Так, досліджено питання щодо визначення юридичної відповідальності як загальної категорії, окреслено поняття «правова визначеність» крізь призму теорії та практики Конституційного Суду України. Особливу увагу приділено питанню притягнення до дисциплінарної відповідальності як окремого виду юридичної відповідальності. Шляхом аналізу доктринальних положень надано визначення такого поняття, як «дисциплінарний проступок», а саме здійснено розгляд крізь призму теорії трудового права, наведено ознаки, котрі характеризують поняття. Детально роз'яснені підстави притягнення адвоката до вищезазначеного виду відповідальності, а також акцентовано увагу на одній складній і неоднозначній підставі, а саме на порушенні правил адвокатської етики. Крізь призму останньої судової практики проаналізовано проблемні питання в контексті зазначеної теми. Деталізовано, у яких випадках відбувається безпосереднє порушення правил професійної етики крізь призму національної судової практики. Наведено поняття «конфлікт інтересів», проаналізовано деякі постанови Верховного Суду України щодо випадків притягнення за цією підставою до дисциплінарної відповідальності. Розглянуто особливості спілкування адвоката як з клієнтами, так і з іншими людьми в соціальних мережах, а саме проаналізовано Постанову Верховного Суду України щодо притягнення адвоката до відповідальності через погрози та нахабне спілкування в менеджері. Проведено аналіз правомірності притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності шляхом аналізу рішення Європейського суду з прав людини «Намазов проти Азербайджану» в контексті висловлювань адвоката під час судового засідання, здійснено порівняння вищезазначеного рішення з національною практикою, а саме з рішенням Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури. На конкретному прикладі проведено порівняння впливу держави на процес притягнення до відповідальності, а саме роз'яснено, у якому випадку має місце правомірне притягнення, а в якому це є певною «репресією» з боку влади.

Ключові слова: адвокат, відповідальність, дисциплінарна відповідальність, етика, повага, порушення, постанова, правила адвокатської етики, честь, юридична відповідальність.

Based on the research of scholars and theorists of law, as well as analyzing the current legislation and case law, the grounds for bringing a lawyer to disciplinary responsibility in the context of violation of the standards of professional activity of a lawyer are explained. Thus, the issue of defining legal responsibility as a general category was investigated, the concept of "legal certainty" was outlined through the prism of the theory and practice of the Constitutional Court of Ukraine. Particular attention is paid to the issue of disciplinary action as a separate type of legal liability. By analyzing the doctrinal provisions, the definition of such a concept as "disciplinary misconduct" is given, namely, the consideration through the prism of the theory of labor law is carried out, the features that characterize the concept are given. The grounds for bringing a lawyer to the above-mentioned type of liability are explained in detail, as well as attention is drawn to one complex and ambiguous ground, namely the violation of the rules of lawyer's ethics. Through the prism of recent case law, the problematic issues in the context of this topic are analyzed. It is detailed in which cases there is a direct violation of the rules of professional ethics, through the prism of national jurisprudence. The concept of "conflict of interests" is given, some decisions of the Supreme Court of Ukraine on cases of bringing on this basis to disciplinary responsibility are analyzed. The peculiarities of the lawyer's communication with clients and other people on social networks are considered, namely the decision of the Supreme Court of Ukraine on bringing a lawyer to justice for threats and impudent communication in the manager is analyzed. The legality of bringing a lawyer to disciplinary responsibility was analyzed by analyzing the decision of the European Court of Human Rights "Namazov v. Azerbaijan" in the context of the lawyer's statements during the trial, comparing the above decision with national practice, namely with the decision of the High Qualification and Disciplinary Commission". A specific example compares the influence of the state on the process of prosecution, namely it is explained in which case there is a lawful prosecution, and in which it is a certain "repression" by the authorities.

The purpose of this article is to disclose the grounds for disciplinary liability in general, and the analysis of the rules of ethics of lawyers due to the violation of which it is possible to bring to the specified type of liability.

Key words: lawyer, responsibility, disciplinary responsibility, ethics, respect, violation, resolution, rules of lawyer ethics, honor, legal responsibility.

Постановка проблеми. Питання притягнення адвоката до юридичної відповідальності, а саме до дисциплінарної, детально врегульоване законодавством України та Правилами адвокатської етики, однак на практиці виникають питання щодо особливостей притягнення до відповідальності адвоката за порушення стандартів професійної етики. У статті розглянута відповідна національна практика із цього питання, а також здійснено порівняння підстав притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності за порушення законодавства, а також за порушення правил етики.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідженню проблематики юридичної відповідальності й дисциплінарної відповідальності як окремого її різновиду приділяти увагу такі вітчизняні науковці, як О.О. Бусуріна, В.В. Заборовський, Д.А. Липинський, І.М. Лукіна, О.М. Овчаренко, В.І. Прокопенко, Л.О. Сировотська та інші.

Виділення не вирішеної раніше частини загальної проблеми. Проблема підстав притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є досить складною та комплексною. Вона потребує поглибленого дослідження.

дження аналізу кожної з підстав криз призму доктрини та практики.

Метою статті є як розкриття підстав для дисциплінарної відповідальності загалом, так і аналіз норм Правил адвокатської етики, через порушення яких можливе притягнення до цього виду відповідальності.

Виклад основного матеріалу. Адвокатська діяльність є особливою сферою юридичної діяльності, яка спрямована на захист і допомогу юридичним і фізичним особам. Ураховуючи особливий характер роботи адвоката, а саме необхідність контактувати з різними клієнтами, іншими адвокатами та представниками органів державної влади, Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» і Правила адвокатської етики висувають особливі, високі вимоги як для професійної діяльності адвоката, так і щодо особливостей поведінки в суспільстві. На представників адвокатської професії покладатиметься вага відповідальності за свої дії та наслідки, які можуть завдати шкоду репутації як усьому інституту адвокатури загалом, так й окремому адвокату.

Звернення до питання про юридичну відповідальність адвоката з погляду загальнотеоретичної моделі інституту юридичної відповідальності дозволяє розглянути його у світлі загальних закономірностей розвитку останнього, теоретичних конструкцій і прийомів, вироблених фундаментальною юридичною наукою. У сучасній доктрині права існує чимало точок зору щодо класифікації видів такої відповідальності. Так, згідно з правовою позицією Конституційного Суду України (далі – КСУ), загально-визначним є поділ юридичної відповідальності за галузевою структурою права на цивільно-правову, кримінальну, адміністративну й дисциплінарну [1]. Ця класифікація її видів є найбільш поширеною сьогодні. Критерієм розмежування в цьому випадку є специфічні властивості предмета й методу правового регулювання, що дають змогу зв'язувати зв'язок інституту юридичної відповідальності із системою права, галузеву належність певного виду цієї відповідальності, шляхи їх взаємопроникнення й точки перетинання [2, с. 43].

Варто зауважити, що це не єдиний варіант класифікації. Деякі науковці виражають таку думку, що взагалі неможливо віднайти той єдиний критерій, за яким необхідно класифікувати відповідальність на види. Так, М.І. Лукіна зазначає, що серед правників і до цього часу не сформовано уніфікованих і загально-визначених підстав і критеріїв поділу юридичної відповідальності на окремі її види [3, с. 11].

Окрім цього, необхідно додати, що задля законності й ефективності застосування санкцій норма повинна відповідати певним критеріям. Так, у Рішенні КСУ від 30 травня 2001 р. № 7-рп/2001 Конституційний Суд зазначив, що притягнення до юридичної відповідальності має здійснюватися в певному порядку, на підставі процесуальних норм, що регламентують провадження у справі про порушення юридичними особами норм законодавства. При цьому законодавець може диференціювати строки притягнення до відповідальності, процедуру застосування заходів впливу до порушників законодавства залежно від особливостей суспільних відносин, що регламентуються зазначеним законодавством [1].

Юридична відповідальність повинна відповідати принципу правової визначеності. Так, у Рішенні КСУ від 5 червня 2019 р. № 3-р(І)/2019 надано роз'яснення, що юридична визначеність дає можливість учасникам суспільних відносин завбачати наслідки своїх дій і бути впевненими у своїх легітимних очікуваннях (*legitimate expectations*), зокрема в тому, що набуте ними на підставі чинного законодавства право буде реалізоване. Юридичною визначеністю обумовлюється втілення легітимних очікувань, тобто досягнення бажаного результату шляхом учинення промірних дій з огляду на заздалегідь передбачені ймовірні наслідки. Утілення легітимних очікувань унеможливу-

ється, зокрема, коли особа не може досягнути прогнозованого результату внаслідок зміни юридичного регулювання в такі строки, що не є розумними й обґрунтованими. Безпосередньо щодо юридичної відповідальності в контексті правової визначеності варто зазначити, що необхідне чітке визначення на рівні закону заборони поширення юридичної відповідальності на дії або бездіяльність, які мали місце в минулому, тобто так звану «відповідальність заднім числом», заборону ретроспективного посилення санкцій відповідальності, вимогу чіткої законодавчої регламентації процедури накладення санкцій на суб'єкта в разі вчинення ним неправомірних дій [4].

Коли адвокат не виконує свої професійні обов'язки, передбачені Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» і Правилами адвокатської етики, його можуть притягнути до дисциплінарної відповідальності із застосуванням відповідних стягнень. Так, статтею 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» встановлено, що підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є вчинення ним дисциплінарного проступку [5].

Розглядаючи це питання, О.О. Бусуріна вважає, що під поняттям «дисциплінарна відповідальність» варто розуміти особливий вид юридичної відповідальності, який застосовується до спеціального суб'єкта дисциплінарних правовідносин за вчинення дисциплінарного проступку, який проявляється в невиконанні або неналежному виконанні адвокатом своїх професійних обов'язків і встановлює застосування передбачених законом або нормами адвокатської етики заходів дисциплінарного впливу в установленому для цього процедурному порядку [6, с. 9].

На думку В.І. Прокопенка, дисциплінарний проступок – це винне невиконання або неналежне виконання працівником покладених на нього законодавством про працю, колективом і трудовим договором трудових обов'язків [7, с. 412–413]. У свою чергу, Л.О. Сировотська зазначає, що дисциплінарний проступок виникає в тому випадку, коли правопорушення пов'язане з порушенням трудових обов'язків, але за своїм характером не становить суспільної небезпеки [8, с. 43].

Щодо дисциплінарного проступку саме адвоката, то, на думку В.В. Заборовського, під цією категорією потрібно розуміти винне діяння (дію або бездіяльність) адвоката, що вчиняється ним під час здійснення професійної та іншої діяльності, виражається в порушенні вимог законодавства про адвокатуру й адвокатську діяльність і (або) норм Правил адвокатської етики, якими заповідуються шкода клієнту й (або) адвокатурі загалом шляхом приниження її авторитету, авторитету адвокатської професії і статусу адвоката [9, с. 118]. Отже, можна виділити характерні ознаки дисциплінарного проступку адвоката: діяння, тобто дія або бездіяльність, зміст якої полягає в порушенні законодавства України про адвокатуру та/або Правил адвокатської етики; вина адвоката виражається у формі умислу й необережності; має місце як під час здійснення адвокатом своїх професійних функцій, так і під час будь-якої іншої діяльності, пов'язаної з професійною; наявність шкоди конкретному клієнту адвоката або ж адвокатурі загалом.

Частина 2 ст. 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» чітко визначає, які діяння є дисциплінарним проступком, серед яких зазначені такі дії: порушення вимог несумісності; порушення присяги адвоката України; порушення правил адвокатської етики; розголошення адвокатської таємниці або вчинення дій, що призвели до її розголошення; невиконання або неналежне виконання своїх професійних обов'язків; невиконання рішень органів адвокатського самоврядування; порушення інших обов'язків адвоката, передбачених законом. [5]

Отже, правову оцінку рішенням Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про перегляд рішення

кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури та прийняття нового рішення про застосування до адвоката дисциплінарного адміністративний суд надає в контексті дотримання процедурних аспектів дисциплінарного провадження, не оцінюючи вид стягнення, який був застосований до адвоката.

Однією з підстав притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є порушення стандартів професійної діяльності в професійному та повсякденному житті. Так, відповідно до ст. 66 Правил адвокатської етики, за їх порушення до адвоката можуть бути застосовані заходи дисциплінарної відповідальності в порядку, передбаченому чинним законодавством про адвокатуру й адвокатську діяльність, а також рішеннями З'їзду, актами Ради адвокатів України, Національної асоціації адвокатів України. [10] Прикладами порушення адвокатської етики можна вважати такі: безпідставне затягування справи для отримання більшого гонорару; надання клієнту завідомо неправдивих відомостей; затягування справи, зрив судових засідань, запізнення адвокатом; використання обману, дача завідомого нездійснених обіцянок. Варто розглянути практику Верховного Суду України (далі – ВСУ) щодо вищезазначеного виду порушень. Відповідно до Постанови Касаційного адміністративного суду від 4 вересня 2019 року у справі № 826/1520/15, адвокат протягом тривалого часу, а саме з 2006 року по 2014 рік, своєю поведінкою чинив перешкоди власнику житла в користуванні своєю власністю. Він одноособово, без узгодження зі співвласником, здійснив переобладнання житла, на власний розсуд розпорядився майном, що було у квартирі. Позиція ВСУ полягала в тому, що аналіз наведених правових норм свідчить, що особа, приймаючи присягу адвоката, бере на себе зобов'язання неухильно дотримуватися Правил адвокатської етики, які, у свою чергу, регламентують підвищені порівняно з пересічним громадянином вимоги до її поведінки не тільки під час виконання безпосередньо професійних обов'язків, а й у приватному житті. Отже, порушення Правил адвокатської етики та, відповідно, присяги адвоката є правовою підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності [11].

Іншою підставою притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є наявність в останнього конфлікту інтересів. Так, Юридична енциклопедія тлумачить конфлікт (лат. *conflictus*) як зіткнення поглядів, інтересів, позицій тощо, що супроводжується конфронтацією, суперництвом, конкуренцією чи протиставленням його учасників. У відносинах, які виникають між правниками та їхніми клієнтами, конфлікт інтересів – це будь-яка суперечність особистих або ділових (процесуальних) інтересів [12, с. 335]. Органи адвокатського самоврядування за умови загрози конфлікту інтересів рекомендують відмовляти в укладенні договору про надання правничої дороги або розривати вже чинну угоду. У свою чергу, яскравим прикладом є Постанова ВСУ від 26 листопада 2020 р. у справі № 818/1718/17, відповідно до якої адвокат представляв інтереси особи щодо реалізації права на приватизацію земельної ділянки, після успішного виконання доручення, через декілька років, до цього адвоката звернулася інша особа, інтереси якої суперечать інтересам першої особи, й адвокат почав виконувати доручення останньої особи.

ВСУ в контексті зазначеної справи вказав, що порушенням Правил адвокатської етики є в тому числі не лише дії чи бездіяльність, що призвели до настання конкретних негативних наслідків для особи внаслідок наявного конфлікту інтересів, а й сама ймовірність такого настання, виходячи з обставин справи, більше того, розумні підстави вважати, що розвиток інтересів у подальшому призведе до виникнення такого конфлікту. Суд зауважує, що статтею 20 Правил адвокатської етики чітко не визначено, коли саме закінчується термін адвоката на представництво, тому в будь-якому випадку адвокат повинен дотримувати

тися всіх заходів для уникнення конфлікту інтересів між новим і попереднім клієнтами. Закінченні строку дії довіреності не свідчить про те, що конфіденційна інформація, яка стала відомою адвокату від попереднього клієнта, не може бути використаною для нового клієнта. Від адвоката вимагається отримання письмового погодження від клієнта. За відсутності письмового погодження клієнта в разі виникнення конфлікту інтересів у процесі реалізації адвокатом договору такий договір має бути розірваний [13].

Можна навести такі узагальнюючі правові позиції ВКДКА в контексті зазначеного питання. Адвокат не може приймати доручення в разі наявності конфлікту інтересів клієнта та юридичної особи, у якій адвокат працював раніше й у зв'язку із цим володіє інформацією, що може бути використана проти такої юридичної особи [14]. Виконання правником певної роботи, відповідно до трудового договору, не може свідчити про наявність конфлікту інтересів у спорі з колишнім роботодавцем, якщо виконувана робота не була пов'язана з наданням правової допомоги [15]. Надання адвокатом правової допомоги одночасно працівнику та його роботодавцю не зумовлює конфлікту інтересів, якщо відсутня ймовірність використання отриманої інформації на шкоду клієнтам [16].

Однією з деонтологічних вимог у професійній роботі адвоката є належне використання соціальних мереж. Користуючись останніми, адвокатам передусім варто дотримуватися вимог моральності – визначального складника особистості. Міра суб'єктивної свободи людини визначається її моральним імперативом і є показником рівня її розвиненості. Будь-які засоби й методи повинні бути насамперед моральними виключно в адвокатській діяльності, стосовно якої можна стверджувати, що вона пронизана мораллю. У ній зливаються правові та моральні засади, позаяк мораль і право нерозривно пов'язані. По суті, право та мораль є головними регуляторами людської поведінки. Під час реалізації професійної діяльності адвокат повинен керуватися передусім етичними принципами, бути морально стійким, і це допомагатиме робити правильний вибір у складних ситуаціях [17].

Так, відповідно до ст. 57 Правил адвокатської етики, участь адвоката в соціальних мережах (наприклад, але не обмежуючись: Facebook, Twitter, LinkedIn, Pinterest, Google Plus+, Tumblr, Instagram, Flickr, MySpace тощо), Інтернет-форумах і застосування ним інших форм спілкування в мережі Інтернет є допустимими, проте адвокат може розміщувати, коментувати лише ту інформацію, використання якої не завдає шкоди авторитету адвокатів та адвокатури загалом. Використання адвокатом соціальних мереж, Інтернет-форумів та інших форм спілкування в мережі Інтернет має відповідати таким принципам: незалежності, професійності, стриманості, коректності тощо. Статті 58–60 Правил роз'яснюють вищезазначені принципи [10].

У контексті зазначеного питання варто розглянути Постанову Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 24 червня 2020 року у справі № 815/1830/18. У скарзі зазначено, що адвокат, використовуючи Вайбер-групу «б-а клас», викладає висловлювання, які мають образливий та агресивний характер, а інколи відверті погрози розправи завдяки своїм зв'язкам у кримінальному колі. Як зазначив ВСУ, положеннями статті 2 Правил адвокатської етики, затверджених звітно-виборним з'їздом адвокатів України від 9 червня 2017 року, передбачено, що дія Правил поширюється на всі види адвокатської діяльності й у частині, визначеній Правилами, на іншу діяльність (дії) адвоката, у тому числі соціально-публічну діяльність адвоката, яка може вступити в суперечність із професійними обов'язками адвоката або підірвати престиж адвокатської професії. Правила адвокатської етики поширюються не тільки на всі види адвокатської діяльності, а й на іншу діяльність (дії) адвоката, у тому числі й соціально-публічну діяльність адвоката. Використання

адвокатом соціальних мереж, інтернет-форумів та інших форм спілкування в мережі Інтернет має відповідати певним принципам, у тому числі стриманості й коректності, толерантності й терпимості [18].

Досить складним і комплексним є питання щодо спілкування адвоката із судом та іншими учасниками судового провадження. Так, цьому питанню присвячений розділ IV Правил адвокатської етики. З-поміж іншого адвокат повинен дотримувати принципу законності, адвокат водночас має бути наполегливим і принциповим у відстоюванні інтересів клієнта в суді, не поступатися своєю незалежністю в захисті й представництві прав та інтересів клієнта з метою не погіршити стосунків із суддями; у разі вчинення судом тиску на адвоката не йти на компроміси, що суперечать охоронюваному законом інтересам клієнта; послідовно дотримуватися принципу пріоритетності інтересів клієнта перед усіма іншими інтересами й міркуваннями, що пов'язані з відносинами адвоката із судом. Окрім цього, адвокат повинен бути стриманим і коректним; реагувати на неправильні дії або вислови цих осіб у формах, передбачених законом, зокрема у формі заяв, клопотань, скарг тощо; бути тактовним при допиті підсудних, потерпілих, сторін у цивільному процесі, свідків та інших осіб [10].

Яскравим прикладом у контексті наведеного питання є справа «Намазов проти Азербайджану». Ельчин Юсіф оглу Намазов був захисником чоловіка, якого звинувачували в порушенні громадського порядку після участі в демонстрації опозиції. На судових засіданнях адвокат сварився із суддею, через що за поданням Асоціації адвокатів Азербайджану суд ухвалив рішення про позбавлення Намазова права на здійснення адвокатської діяльності. Намазов звернувся до ЄСПЛ. Він посилався на порушення ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: кожен має право на повагу до свого приватного й сімейного життя, до свого житла й кореспонденції.

Суд зауважує, що дисциплінарне провадження щодо заявника було розпочато та проведено дисциплінарною комісією та Президіумом, який є саморегулюючим органом адвокатури. Суд, однак, зазначає, що заявник користувався дуже малим обсягом гарантій у цих дисциплінарних провадженнях. Зокрема, хоча дисциплінарна комісія та Президіум прямо посилаються на рішення Насіміського районного суду від 27 серпня 2011 року та витяги зі стенограм судових засідань, які відбулися 9, 18 та 27 серпня 2011 року, коли вони накладали дисциплінарне стягнення на заявника, вони відмовили заявникові в наданні копій цих документів, незважаючи на чіткий запит заявника із цього приводу. Дисциплінарна комісія також відмовилася заслуховувати свідчення інших адвокатів, які брали участь у вищезазначених слуханнях, перед Насіміським районним судом з метою з'ясування подій, що призвели до подання дисциплінарної скарги на заявника. Суд також не може залишити поза увагою той факт, що голова дисциплінарної комісії та голова ААА відкрито критикували заявника за його часті виступи в ЗМІ та його належність до опозиційної політичної партії, що не було пов'язано з предметом порушеного дисциплінарного провадження проти нього.

Що стосується судового провадження стосовно позбавлення заявника права на заняття адвокатською діяльністю, то Суд зазначає, що національні суди не лише не усунули вищезазначені недоліки дисциплінарного провадження, а й не змогли достатньо оцінити пропорційність втручання. Суд уважає за необхідне звернути увагу на Рекомендацію R (2000) 21 Комітету Міністрів державам-членам про свободу професійної діяльності адвокатів, яка чітко зазначає, що принцип пропорційності має бути дотримано при визначенні санкції за вчинення адвокатами дисциплінарних правопорушень. Крім того, суди не навели жодної причини того, чому більш м'яка

санкція, така як відсторонення від заняття адвокатською діяльністю на період від трьох місяців до одного року, не могла бути застосована щодо Заявника, замість позбавлення його права на зайняття адвокатською діяльністю, і не вказали, чому менш суворою санкцією не можна було досягнути мети, яка ставилася під час накладення дисциплінарного стягнення на Заявника. Вищевикладені міркування є достатніми для того, щоб Суд міг зробити висновок, що підстави, викладені національними судами на підтримку обрання дисциплінарного стягнення Заявникові саме у формі позбавлення права на зайняття адвокатською діяльністю, не були релевантними та достатніми і що санкція, накладена на Заявника, була непропорційною легітимній переслідуваній меті [19]. Отже, було констатовано порушення ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Якщо проаналізувати дисциплінарне провадження, то можна дійти висновку, що дисциплінарна комісія неповідомила дослідителю відповідні обставини справи, а також відмовилася заслухати адвокатів, які брали участь у вищезазначених слуханнях. Відповідні суди порушили принцип пропорційності при визначенні санкції за вчинення адвокатом дисциплінарних правопорушень, оскільки призначили більш тяжке покарання. Отже, суперечка із суддею стала формальною причиною для притягнення адвоката до відповідальності у формі прийняття рішення про позбавлення права на зайняття адвокатською діяльністю, оскільки він займав досить невідгидну опозиційну політичну позицію, і такий опонент у правовому полі міг зашкодити чинній владі.

Для контрасту у вирішенні цього питання варто розглянути Рішення № II-009/2021 у справі за скаргою адвоката на рішення дисциплінарної палати КДКА Київської області від 11.11.2020 № 286/2020 про порушення відносно нього дисциплінарної справи. Так, 21.08.2020 на адресу КДКА Київської області надійшла скарга судді Печерського районного суду м. Києва Особа_2 стосовно адвокатів Особа_1 та Особа_3 щодо наявності в діях адвокатів ознак дисциплінарного проступку. Рішенням ДП КДКА Київської області від 11.11.2020 № 286/2020 порушено дисциплінарну справу стосовно адвоката Особа_1. 09.12.2020 до ВКДКА надійшла скарга адвоката Особа_1, у якій він просить рішення ДП КДКА Київської області від 11.11.2020 № 286/2020 скасувати й ухвалити нове рішення, яким відмовити в порушенні дисциплінарної справи. Щодо обставин справи варто зазначити, що під час судового розгляду клопотання сторони обвинувачення адвокат Особа_1 зловживав своїми процесуальними правами: неодноразово безпідставно заявляв відвід слідчому судді, секретарю та прокурору, зневажливо звертався до судді, наприклад, «ця/цьої», неодноразово застосовував некоректні вислови щодо судді та її колеги, демонстрував своє зневажливе ставлення до суддівського корпусу загалом. Зазначена особа шкодила як своїй репутації як адвоката, так і репутації адвокатури загалом. КДКА регіону зазначило, що вищевказані висловлювання мають ознаки, що суперечать принципам, які покладено в основу Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» і Правил адвокатської етики. ВКДКА погодилася з доводами, викладеними в рішенні КДКА Київської області, оскільки, виходячи з наявних доказів, у діях адвоката Особа_1 наявні ознаки дисциплінарного проступку [20].

Проаналізувавши вищенаведені рішення, можна помітити певну кореляцію між діями дисциплінарних комісій, однак у рішенні «Намазов проти Азербайджану» адвокат став жертвою «репресії», що полягала в позбавленні його права на зайняття адвокатською діяльністю через його політичні погляди та безпосередній захист у провадженні осіб, які займалися опозиційною діяльністю. У свою чергу, аналізуючи вищенаведене рішення ВКДКА № II-009/2021, можна резюмувати, що адвокат своїми безпосередніми

діями, а саме затягуванням процесу та некоректними висловлюваннями в бік судді, зазнав відповідних санкцій.

Висновки. Отже, варто зазначити, що Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» і Правила адвокатської етики досить детально регламентують підстави притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності. Зокрема, урегульовані досить складні питання щодо етики правника в контексті спілкування

з іншими особами, органами державної влади й особливості спілкування в мережі «Інтернет». Однак крізь призму практики можна помітити, що часто адвокатів притягують до окресленого виду відповідальності не тільки через прямі порушення правил спілкування, етики та поваги, а й через те, що вони певною мірою можуть не подобатися суді або є невідповідними політичному режиму.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рішення Конституційного Суду України від 30 травня 2001 р. № 7-рп/200. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-01#Text> (дата звернення: 19.04.2021).
2. Липинський Д.А. Процессуальная ответственность : монография. Москва : Юрлитинформ, 2013. 184 с.
3. Лукіна І.М. Цивільна процесуальна відповідальність : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2011. 18 с.
4. Рішення Конституційного Суду України від 5 червня 2019 р. № 3-п(І)/2019 у справі № 3-391/2018(6048/18). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va03p710-19#Text> (дата звернення: 19.04.2021).
5. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 5 липня 2017 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#n300> (дата звернення: 21.04.2021).
6. Бусурина Е.О. Дисциплинарная ответственность адвокатов в правозащитной деятельности : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.11 / Моск. гос. юрид. акад. им. О.Е. Кутафина. Москва, 2013. 30 с.
7. Прокопенко В.І. Трудове право України : підручник / за заг. ред. В.І. Прокопенко. Харків : Консум, 1998. 420 с.
8. Сировотська Л.А. Відповідальність за порушення трудового законодавства : навчальний посібник. Москва : Юрид. літ., 1990. 176 с.
9. Заборовський В.В. Дисциплінарний проступок як підстава дисциплінарної відповідальності адвоката. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Вип. 31. Т. 3. С. 115–118.
10. Правила адвокатської етики від 9 червня 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17> (дата звернення: 21.04.2021).
11. Постанова Верховного Суду у складі Касаційного адміністративного суду від 4 вересня 2019 р. у справі № 826/1520/15. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84040824> (дата звернення: 19.04.2021).
12. Юридична енциклопедія : у 6 т. / ред. рада : Ю.С. Шемшученко (голова) та ін. ; НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. Київ : Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана, 2001. Т. 3. 792 с.
13. Постанова Верховного Суду у складі колегії Касаційного адміністративного суду від 26 листопада 2020 р. у справі № 818/1718/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93119334> (дата звернення: 19.04.2021).
14. Рішення Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури від 30 жовтня 2017 р. № X-003/2017. URL: <https://vkdk.org/rishennya-h-0032017-u-spravi-za-skargoyu-na-rishennya-kvalifikatsijno-distsiplinarnoji-komisiji-advokaturi-zhitomirskoji-oblasti-vid-21-kvitnya-2-017-roku-pro-prityagnennya-advokata-do-vidpovidalnl/> (дата звернення: 19.04.2021).
15. Рішення Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури від 30 жовтня 2017 р. № X-007/2017. URL: <https://vkdk.org/rishennya-h-0072017-u-spravi-za-skargoyu-na-rishennya-distsiplinarnoji-palati-kvalifikatsijno-distsiplinarnoji-komisiji-advokaturi-hersonskoji-oblasti-vid-23-06-2017-pro-vidmovu-v-porushenni-dist/> (дата звернення: 20.04.2021).
16. Рішення Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури від 30 січня 2018 р. № І-011/2018. URL: <https://vkdk.org/rishennya-i-0112018-u-spravi-za-skargoyu-na-rishennya-distsiplinarnoji-palati-kdka-zhitomirskoji-oblasti-vid-08-09-2017-pro-vidmovu-u-porushenni-distsiplinarnoji-spravi-vidnosno-advokata/> (дата звернення: 18.04.2021).
17. Фляжніков А.Я. *Адвокати в соціальних мережах. Етико-деонтологічний аспект. Visegrad Journal on Human Rights*. 2017. № 1. URL: http://vjhr.sk/archive/2017_1/part_1/24.pdf (дата звернення: 18.04.2021).
18. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 24 червня 2020 р. у справі № 815/1830/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90029760> (дата звернення: 19.04.2021).
19. Справа «Намазов проти Азербайджану» (Namazov v. Azerbaijan) від 30 січня 2008 р. URL: <https://www.echr.com.ua/translation/sprava-namazov-proti-azerbajdzhanu/> (дата звернення: 20.04.2021).
20. Рішення дисциплінарної палати Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури Київської області від 20 лютого 2021 № 286/2020. URL: <https://vkdk.org/rishennya-ii-0092021-u-spravi-za-skargoyu-advokata-na-rishennya-distsiplinarnoji-palati-kdka-kijivskoji-oblasti-2862020-vid-11-11-2020-roku-pro-porushennya-vidnosno-nogo-distsiplinarnoji-spravi/> (дата звернення: 21.04.2021).